

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

האזינו תשע"ג פרשת שבוע

לתורה ולתעודה - כך מתכוננים לדרך ארוכה!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בפרשיות האחרונות של ספר דברים, משה רבנו מכין את העם לקראת העתיד הקרוב, בהנהגת יהושע בן נון ולקראת העתיד הרחוק יותר, הכולל גם לצערנו תקופות של חטא, הסתר פנים וגלות.

בשבוע שעבר - פרשת וילך, עסקנו בנבואתו של הנביא הושע בן בארי משבט ראובן וקריאתו המפורסמת לחזרה בתשובה:
"שׁוּבוּהָ יִשְׂרָאֵל עַד יִקְרָא אֶל־הַיְיָ" (הושע י"ד ב).

השבוע נעסוק בנבואתו של בארי אביו של הושע.

חז"ל מוסרים לנו: "א"ר סימון, בארי לא נתנבא אלא שני פסוקים ולא היה בהם כדי ספר ונטפלו בישעיה ואלו הן וכי יאמרו אליכם" (ויקרא רבה פרשת ויקרא פרשה ו).

כלומר, כל נבואתו של הנביא בארי לדורות, הייתה רק שני פסוקים בלבד. כדי שנבואה חשובה זו לא תלך לאיבוד, הצמידו אותה אנשי כנסת הגדולה, לנבואתו של הנביא ישעיה ושיבצו אותה בתוך ספרו הגדול. נצטט פסוקים אלה:

"וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הידענים המצפצפים והמהגים הלא עם אל אלהי ידרש בעד החיים אל המתים: לתורה ולתעודה אם לא יאמרו כדבר הזה אשר אין לו שחר" (ישעיהו ח' ט-כ).

עיון בפסוקים הצמודים להם מגלה את הסיבה ל"השתלתם" דווקא במיקום זה. ישעיהו מנבא שם בסגנון דומה מאוד ועוסק כנראה באותה סוגיה. נצטט גם את דבריו:

"צור תעודה חתום תורה בלמך: וחקיתי ליקנך המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לז" (שם, שם טז-יז).

פסוקים חתומים אלה קשים להבנה, אבל כבר מעיון ראשוני ניתן לזהות כי הם עוסקים בתקופה של הסתרת פנים. הדברים מפורשים בנבואת ישעיהו:

"והקניתי ליקנך המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לז"י.

אין לך הסתרת פנים מובהקת יותר מהיציאה לגלות.

בשבוע שעבר הוכחנו כי בארי=בארה היה נשיא שבט ראובן, בזמן ששנים וחצי השבטים הוגלו בידי האשורים. גלות זו הייתה בבחינת צעד ראשון בהליך של כמה שלבים שבסופו, עם גלות שומרון, רוב רובו של עם ישראל מצא עצמו מחוץ לארצו והיה עלול למצוא עצמו גם מנותק ח"ו מאלקיו. לכן, נביאי הדור הדריכו את העם, כיצד להתמודד עם אתגר קשה זה. בארי מזהיר את העם שימצא עצמו בארץ העמים שלא להתפתות ולפנות "אל האבות ואל הידענים המצפצפים והמהגים" ולא לדרש "אל המתים" כמנהגם של הגויים.

נשאלת השאלה מה פשר ההדרכות החיוביות המופיעות בשתי הנבואות?

עיון ביאבות דרבי נתן, יכול לעזור מאוד בהבנת התשובה.

שם מצינו: "אנשי כנסת הגדולה קבלו מחגי זכריה ומלאכי והם אמרו שלשה דברים, היו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. ... שכן מצינו באנשי כנסת הגדולה שהיו מיושבין בדין שנאמר 'גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיהו מלך יהודה'.... אבא שאול אומר לא שהמתינו אלא שפרשו" (הוספה ב לנוסחא א פרק א).

שני דברים מאוד עקרוניים ניתן ללמוד מדברי חז"ל אלו.

א. מאחורי הנבואות של בארי וישעיהו, מסתתרות ההנחיות של אנשי כנסת הגדולה והן בבחינת מדריך הישרדות לימי הגלות. ההנחיות הן: יש לחתום את התנ"ך ולסגור אותו מפני תוספות. להרבות בלימוד תורה והקמת מרכזים ללימוד ועיסוק בתורה. להרבות בסייגים וגזרות שיגנו על דברי התורה ויעטפו אותם באריזת מגן.

ב. פעילותם של אנשי כנסת הגדולה לא החלה אחרי חורבן בית ראשון אלא הרבה שנים קודם לכן, עם ההכנות לגלות עשרת השבטים בימי חזקיהו מלך יהודה ונביאי דורו: בארי, הושע, עמוס ישעיהו ומיכה.

(במסגרת קצרה זו, לא נוכל לפרט את הדברים, בע"ה אביא את פירושם בספרי "צפנת ישעיהו", שיצא בקרוב בהוצאת 'קורן' ו'ארץ חמדה').

הבה נתפלל כי עם ישראל ישוב כולו בקרוב לארצו,
נזכה לחזרתם של נביאי ישראל ונהנה מהדרכתם.

לרפואה שלמה ובריאות איתנה בתוך כל שאר חולי עמו ישראל
שמואל בן נורית ונחשון רבנשטיין

לעי"נ
ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לעי"נ
רבי יעקב בן
אברהם ועיישה
סבג ז"ל

לעי"נ
הרב אשר וסרטייל ז"ל
נלב"ע ט"ו בכסלו
תשס"ט

ERETZ HEMDAH
2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חיוב ממון בנזקי גוף – האם יש סמכות

מתוך פסק הדין בתיק מס' 70029, בהרכב הרב משה ארנרייך, הרב מנחם יעקובוביץ' והרב סיני לוי

סמכות לדון בכלל ההיבטים של נזקי אדם.

הגמרא קובעת¹, שהסמכות לדון בדין תורה, ניתנה רק **לדיינים סמוכים**. בגמרא² מבואר שבזמן הזה, בו הדיינים אינם סמוכים איש מפי איש עד משה רבנו, סמכויות בתי הדין נובעות מדין "שליחותיהו" – אשר מוגבל לנזקים ספיסיפיים בלבד, למעט דיני קנסות ומקרים שאינם שכיחים או שאין בהם חסרון כ"ס. ומפרטת הגמרא שאין דנים בנזקי אדם באדם, משום שאינם שכיחים. באופן עקרוני, נזקי אדם באדם מתחלקים לחמישה סעיפים נפרדים: נזק (נכות קבועה), צער, ריפוי, שבת (הפסד ימי עבודה עד לריפוי) ובושת.

הרמב"ם³ מבחין בין המרכיבים השונים, וסובר שעל חלקם כן דנים גם בזמן הזה. לדעת הרמב"ם אין דנים בנזק ובצער ובושת, משום שהם נחשבים כפיצויים עונשיים (ולא רק משום שאינם שכיחים). בשו"ע⁴ נפסק כשיטת הרמב"ם. אך הרמ"א כתב: "וי"א שאף ריפוי ושבת אין דנין, ולא ראיתי נוהגין לדקדק בזה, רק כופין החובל לפייס הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם". נמצא, שלדעת הרמב"ם והשו"ע דנים רק בשבת וריפוי. הרמ"א לעומתם כותב שאין דנים באופן פרטני באף אחד מהנושאים, אך מאידך, הוא מרחיב את סמכות בית הדין וכותב שהם רשאים לנקוט אמצעים שיביאו את החובל לפייס את הנחבל על ידי תשלום ממון. ומתשובת המבי"ט ח"א, סימן צג, עולה שהפיוס הוא על כלל החיובים, ולא רק על אלו שמעיקר הדין (וכך הבינו גם בפסק הדין של בית הדין האזורי ירושלים תיק 1-35-9326). בגמרא (שם) מבואר עוד, שאם הנחבל תפס מממונו של החובל אין מוציאים מידו.

חובת וסמכות בית הדין לטפל בענייני נזקים

כתב הטור⁵ בשם רב שרירא גאון: "וסמכו חכמים האחרונים וראשי ישיבות כי ראו נזק גדול משום שאין דנין דיני קנסות ועשו תקנה לנזות החובל עד שיפייס הנחבל בקרוב". מדברי רב שרירא רואים את הגישה העקרונית על פיה אין לבית הדין למשוך ידו מעיסוק בנושאי חבלה. גישה זו צריך ליישמה לפי האפשרויות העומדות בפני בית הדין בכל דור ודור.

"קבלו עלייהו" - האחרונים דנו בשאלה, מה הדין במקרה בו באו בעלי הדין בפני דיינים שאינם סמוכים, וקבלו עליהם שידונו אותם דיני קנסות. בעל "שער משפט"⁶ נוטה לומר שבאותם דינים שהם קנסות ממש (פיצויים עונשיים) אין לבית הדין סמכות גם אם קבלו אותו הצדדים עליהם. אבל הבית יהודה (לאנדא) חו"מ סי' א (בעמוד הראשון) חולק בזה על השעמ"ש ולדעתו גם בכגון זה, לבית דין סמכות. בחיובים שבאופן מהותי אינם "דיני קנסות", שאין דנים בהם רק משום שאינם שכיחים, כגון תשלום עבור נזק, גם השער משפט מסכים שמועילה קבלת בעלי הדין.

הסכם הבוררות מרחיב את סמכויות בית הדין - במקרה דנן, חתמו הצדדים על הסכם בוררות, המסמיך את בית הדין לדון: "בין לדין, בין לפשרה לפי שיקול דעתו" ומכאן סמכות לחייב בנזקי גוף, גם בזמן הזה.

על רקע כל האמור, בית הדין נוקט שיש לו סמכות לדון בנזקי אדם באדם על מרכיביהם השונים: לגבי ריפוי ושבת ניתן לדון, לפי שיטות רבות, מעיקר הדין. ביחס לשאר החיובים: לדעת פוסקים רבים מועילה קבלת הצדדים לדיון בנושאים אלו. בנוסף, בעניינינו הצדדים חתמו על הסכם הבוררות המרחיב את סמכויות בית הדין לדון בין לדין ובין לפשרה.

עד כאן, מתוך פסק הדין. לאור העובדה שגליון זה יוצא בסמוך לימים הנוראים, נוסף דברים, מתוך דברי הרמב"ם בהלכות תשובה, פרק ב הלכה ט:

עבירות שבין אדם לחבירו אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאלו ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו.

החלטה

- הנתבע ישלם לתובעת סכום של 2,950 ₪.
- התשלום, עד לתאריך ג בכסלו תשע"ב, 29 בנובמבר 2011.
- פסק הדין ניתן ביום ג' בחשוון תשע"ב, 31 באוקטובר 2011.

הרב סיני לוי
דיין

הרב משה ארנרייך
אב"ד

הרב מנחם יעקובוביץ'
דיין

¹ גיטין פח ע"ב

² בבא קמא דף פד ע"ב

³ ה"ל סנהדרין פרק ה הלכה י

⁴ חושן משפט סימן א סעיף ב

⁵ חו"מ סימן א

⁶ חו"מ סי' א ס"ק א

שו"ת במראה הבזק

אכילה ושתייה פחות מכשיעור ביום כיפור

גם מי שמותר לו לאכול ולשתות ביום הכיפורים בגלל סיבות רפואיות, ויכול לפתור את הבעיה על ידי אכילה ושתייה של פחות מכשיעור, חייב לעשות זאת דווקא בדרך זו. לכן נפרט להלן את פרטיה ההלכתיים של אכילה ושתייה ב"שיעורין".

1. אדם הנצרך מחמת פיקוח נפש לאכול ולשתות ביום כיפור, לכתחילה יאכל וישתה פחות מכשיעור וישהה בין אכילה לאכילה, ובין שתייה לשתייה. אולם אם אין די לו בכך יאכל וישתה כל צרכו.¹
2. שיעור השתייה ביום כיפור הוא כמלוא לוגמיו (מצב שבו לחי אחת תהיה מליאה משקה ובולטת), ומשערים כל אדם לפי מה שהוא.² לכן לכתחילה כל אדם שיודע שיצטרך לשתות ביום כיפור ימדוד לפני יום כיפור כמה הוא כמלוא לוגמיו שלו, וישתה קצת פחות משיעור זה. דרך נוחה למדוד היא למלא את כל פיו ולחיי מים משני הצדדים, לפלוט את המים לכלי מדידה, וחצי מזה הוא מלוא לוגמיו.³ אם לא מדד לפני יום כיפור יסמוך על שיעור שמדדו לאדם ממוצע, והיינו ש-40 סמ"ק הוא פחות מכמלוא לוגמיו לאדם ממוצע.⁴
3. לכתחילה יש להפסיק בין שתייה לשתייה כדי אכילת פרס, אולם אם יש צורך יכול להפסיק פחות, והיינו כדי שתיית רביעית.⁵ ישנן דעות רבות כמה הוא כדי אכילת פרס, והן נעות בין 2 דקות עד 9 דקות.⁶ לכן לכתחילה ישהה בין שתייה לשתייה 9 דקות, ואם צריך ישהה פחות מכך, כמה שיוכל לשהות. ובמקום צורך גדול יותר יסמוך על השיטה שהשיעור הוא כדי שתיית רביעית, וישהה בין שתייה לשתייה כחצי דקה בלבד.⁷
4. שיעור אכילה ביום כיפור הוא ככותבת הגסה.⁸ למעשה, שיערו הפוסקים שנפח של 30 סמ"ק הוא פחות מככותבת הגסה, ובמקום של יותר צורך יש להקל עד 45 סמ"ק.⁹ יש להפסיק בין אכילה לאכילה כדי אכילת פרס, שהוא כאמור לעיל בין 2 דקות ל-9 דקות, ולכן לכתחילה ישהה 9 דקות, ואם צריך ישהה פחות מכך כמה שיוכל לשהות, ולכל הפחות ישתדל לשהות לפחות 2 דקות.
5. אכילה ושתייה אינם מצטרפים, ולכן אין צורך לשהות בין אכילה לשתייה.¹⁰
6. כאמור לעיל, אם לא יספיק לו אכילה או שתייה פחות מכשיעור, ואפילו אם ספק אם יספיק לו, אל יחמיר במקום ספק פיקוח נפש ויאכל וישתה כל צרכו.¹¹
7. מוטב שאדם ינוח בביתו ויקיים את הצום, או לכל הפחות יאכל וישתה פחות מכשיעור, מאשר שילך לבית הכנסת ויצטרך לאכול ולשתות יותר.¹²

- 1 שו"ע אורח חיים תריח, ח.
- 2 שו"ע אורח חיים תריב, ח.
- 3 שיח נחום סימן לו.
- 4 מדות ושיעורי תורה עמ' רבע, שיח נחום סימן לו.
- 5 שו"ע אורח חיים תריב, י.
- 6 מדות ושיעורי תורה, עמ' שדמ-שמו.
- 7 שיח נחום סימן לו.
- 8 שו"ע אורח חיים תריב, א.
- 9 מידות ושיעורי תורה, עמ' רמט.
- 10 שו"ע אורח חיים תריב, ב.
- 11 שו"ע אורח חיים תריב, ח.
- 12 שמירת שבת כהלכתה פרק לט סעיף ל, שיח נחום סימן לו.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

